

MESLEK YÜKSEKOKULU MEZUNU ÇALIŞANLARIN MESLEKİ EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ*

Dilek K. MORKOÇ¹, Mustafa DOĞAN²

ÖZET

Bir mesleğin tercihi ve o meslekte başarılı olunmasında eğitim, çok önemli bir etkidir. Özellikle sürekli değişen ve gelişen iş dünyasında, sürdürülebilir bir başarı sağlamak, eğitimin yeterliliği ve kalitesiyle doğrudan ilişkilidir. Çalışan insanların, almış oldukları eğitime ilişkin değerlendirmeleri, mesleki eğitimin kalitesi ve iş yaşamının ihtiyaçlarına uygunluğu hakkında önemli bir geribildirim sağlar. Bu çalışma, meslek yüksekokulu düzeyindeki eğitim sistemini, çalışan mezunlar ve onların iş yaşamındaki perspektifleri üzerinden değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programı ile Ezine Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Seyahat Hizmetleri programlarından mezun olmuş çalışanlarla yürütülmüştür. Çalışma, mesleki eğitimin, farklı programlardan mezun olmuş, farklı sektörlerde çalışanlar üzerinden, karşılaştırmalı analiz edilmesini sağlamıştır. Araştırmada, bir işyerinde tam zamanlı olarak çalışan 203 mezuna, facebook aracılığıyla ulaşılarak, mesleki eğitim, iş ve kariyer yaşamını değerlendiren bir anket uygulanmıştır. Bulgulara göre, mesleki eğitimin kalitesi genel olarak yeterli ancak yabancı dil ve uygulamalı eğitim becerisi, oldukça yetersiz görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki eğitim, Meslek Yüksekokulu, Büro yönetimi ve Seyahat programları mezunları, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

VIEWS OF EMPLOYEES WHO ARE GRADUATED FROM VOCATIONAL SCHOOL TO VOCATIONAL TRAINING: CASE OF ÇANAKKALE ONSEKİZ MART UNIVERSITY

ABSTRACT

Education is very important factor that is selection of an occupation and success of it. Providing a sustainable achievement for a job is directly related to adequate and qualification of education especially continuously changing and developing business life. Assessments of education of employees contribute an important feedback to the quality of vocational training and on the suitability to the needs of business life. This study has been carried out in order to evaluate of vocational training by graduated workers and their perspectives in business life. Research has been conducted with workers who were graduated from department of "Office Management and Secretarial Studies" of Çanakkale Vocational School of Social Sciences and department of "Tourism and Travel Services" of Ezine Vocational School of Çanakkale Onsekiz Mart University. The study has contributed a comparative analysis of vocational training via graduates of different programs and workers of different industries. A survey that assessed to vocational training, job and career life was applied to 203 graduates who are working full-time in a company, to reach via facebook. According to findings, quality of vocational training was seen generally sufficient but ability of foreign language and practical training were seen quite insufficient.

Keywords: Vocational Education, Vocational Schools, Office Management and Travel Program Graduates, Çanakkale Onsekiz Mart University

* 15. Ulusal Turizm Kongresinde kabul edilmiştir.

¹ Öğr.Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Sosyal Bilimler MYO, dkmorkoc@comu.edu.tr

²Yrd.Doç.Dr., Batman Üniversitesi, T.İ.O.Y., mustafadoganmustafa@gmail.com

GİRİŞ

Günümüzde özellikle eğitim-istihdam ilişkisi, yetkilendirme sistemi ve meslek standartları giderek önem kazanmaktadır. Küreselleşen dünyada gelişen iş alanlarına ve bu alanlardaki rekabete bağlı olarak çalışanların niteliği oldukça önemli hale gelmiştir. Bununla birlikte günümüzde giderek büyüyen ve bünyeleri karmaşık hale gelen işletmelerde, başarılı bir yönetim için bilgi ve iletişim tekniklerini etkili kullanmak da zorunlu hale gelmiştir. Bu durum çalışanların bir yandan teknolojiyi bilmeleri ve onu etkin kullanmalarını, diğer yandan da kendilerini sürekli nitel olarak geliştirmelerini gerektirmektedir.

Hemen hemen her sektörde rekabetin ve pazarların genişlemesi, derinleşmesi, istihdam politikası ve çalışanların nitelikleriyle ilgili sorunları da beraberinde getirmektedir. Özellikle turizm ve yönetici asistanlığı gibi emek yoğun özellik gösteren sektörler ve işlerde istihdam edilen çalışanların nitelikleri, işletmeler için daha ciddi bir girdidir. Bu bağlamda emek, yoğun sektör ve işlerde istihdam edilecek personelin niteliği, hizmetin kalitesi ve sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemekte; işletmelerin rekabet ve büyümedeki en önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bugünün işletmeleri açısından çalışanlarının eğitimi, nitelikleri, pratik bilgisi, motivasyonu önemli bir konu haline gelmiştir (Kusluvan ve Kusluvan, 2000, s.251).

Kişinin mesleğe ilişkin yönelimleri, kalıtımla gelen özellikleri dışarıda tutarsak, eğitimin daha ilk safhasında ilkökul çağında başlamakta ve sürecin her döneminde önemini artırarak devam etmektedir. Bir toplumda mesleki tercihlerini doğru yapmış, başarılı ve mutlu bireyler oluşturmanın yolu, eğitimin ihtiyaca uygun hale getirilmesi ve bireylerin de yeteneklerine uygun işlere yönlendirilebilmesinden geçmektedir. Eğitim hayatı, bireyin iş ve kariyer planlanmasını da belirlemektedir. Kariyer; kişinin yetenekleri ve almış olduğu eğitimle, iş alanında ilerlemesi, deneyim kazanması olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2003). Bir kişinin iş hayatında sahip olmak istediği uzmanlık ve iş başarısı olarak tanımlanabilecek olan kariyer, bireyin kişisel yaşamındaki en önemli hedef ve amaçlarından birini oluşturmaktadır. Kariyer planlaması; kariyer hedeflerini belirleme, işleri ve kariyer yollarını analiz etme, olası işletmeleri belirleme; başvurma ve elde etme olarak aşamalandırılır (Kozak, 2001).

Bir yükseköğretim kurumunda kalite çalışmaları çerçevesinde yapılan öz değerlendirme ona veri sağlayacak en önemli kaynak mezunlarıdır. Mezunların, öğretiminin içeriği ve kalitesine ilişkin görüşleri, öğrendikleri bilgileri uygulama alanına aktarmadaki başarı düzeyi, işe yerleşme oranları, mezuniyet sonrası işe girişte ve mesleğini yaparken öğrenim hayatında eksik kaldığını düşündüğü konulara ilişkin görüşleri, kurumun öz değerlendirmesini yaparken oldukça yararlı ve yönlendiricidir. Belirtildiği gibi, eğitim öğretim kurumlarının kalitesi, mezunlarının mezuniyet sonrası çalışma durumları ve alanları, statüleri, mesleki başarıları, meslekleri hakkındaki görüşleri ile ölçülebilir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı ile Ezine Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Seyahat Hizmetleri programlarından mezun olan ve bir işte çalışmakta önlisans öğrencilerinin; aldıkları mesleki eğitimin iş yaşamındaki etkisini ölçmek; meslek yüksekokulu eğitimiyle, iş yaşamının gereksinimleri arasındaki ilişkiyi örnek üzerinden değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. İki Meslek Yüksekokulu ve bunlara ait iki farklı program üzerinden gerçekleştirilen çalışma, hem meslek yüksekokulu düzeyindeki eğitimin farklı sektörlerde çalışan mezunlar üzerinden değerlendirilmesini hem de karşılaştırmalı olarak analiz edilmesini sağlamıştır.

MESLEKİ EĞİTİM VE MESLEK YÜKSEKOKULLARI

Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu çerçevesinde, üniversiteler tarafından önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olmak üzere 3 şekilde gerçekleştirilmektedir (Ünlüöner ve Boylu, 2005, s.15). Üniversite düzeyinde ilk turizm eğitimi, Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu’nda; Yükseköğretimde ön lisans düzeyinde ise, 1970’li yılların ortalarında Boğaziçi ve Ege Üniversiteleri’nde ara insan gücü yetiştirmek üzere açılmış olan önlisans yüksekokullarında verilmeye başlanmıştır (Ünlüöner ve Boylu, 2005).

İstihdam çağındaki nüfusun niteliğini belirleyen en önemli faktörlerden biri kuşkusuz almış olduğu eğitimidir. Türkiye’de belirli bir meslekte uzmanlaşmaya yönelik mesleki eğitim, yükseköğretim düzeyinde meslek yüksekokulları ve yüksekokulları tarafından verilmektedir. Meslek Yüksekokulları önlisans düzeyindeki iki yıllık mesleki eğitimle, özellikle istihdam piyasasının ara elaman ihtiyacını karşılayan mesleki eğitim kurumları olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de önlisans düzeyinde normal ve ikinci öğretim programlarında turizm ve seyahat hizmetleri eğitimi veren 70; Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı eğitimi örgün ve ikinci öğretim olmak üzere veren 255 program bulunmaktadır.

Literatürün kuramsal çalışmaları bağlamında Ünlüöner (1993, 2005)’in ve Yağcı (2001)’nin Türkiye’deki turizm eğitimi inceleyen ve öneriler getiren önemli çalışmaları bulunmaktadır. Bununla birlikte meslek yüksekokullarından mezun olan öğrencilerin, mesleki eğitime yönelik görüş ve değerlendirmelerini içeren uygulamalı çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmalardan biri, Gençtürk (2006)’ün “*Alınan*

Eğitimin Meslek Yaşamındaki Yeterlilik Düzeyinin İşletmelerin Muhasebe-Finans Bölümünde Çalışanlar Üzerinde Tespitine Yönelik Bir Alan Çalışması" isimli çalışmada Isparta, Burdur, Denizli ve Antalya Organize Sanayi Bölgelerinde, muhasebe ve finans bölümlerinde çalışan kişilerin aldıkları eğitimin yeterliliği hakkındaki düşünceleri, işe girmelerinde nelerin etkili olduğu, aldıkları eğitim ile çalıştıkları bölüm arasındaki ilişki araştırılmıştır. Literatürde daha çok eğitim görmekte olan, önlisans-lisans düzeyindeki öğrencilerin, meslek ve kariyer algılarını ölçmeye çalışmalar bulunmaktadır. Aksu ve Köksal, (2005) "*Türkiye'de Turizm Öğrencilerinin Algı ve Tutumları*" adlı çalışmada Antalya Akdeniz Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği bölümü öğrencilerinin turizm endüstrisine yönelik tutumlarını araştırmış ve yapılan analizlerde öğrencilerin genel olarak turizm endüstrisine yönelik olumsuz algı ve tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Duman vd. (2006) "*Mersin'de Yükseköğretim ve Orta Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Sektörün Çalışma Koşullarını Algılamaları ve Sektörde Çalışma İsteklerinin Karşılaştırmalı Analizi*" adlı bir çalışmada öğrencilerin, sektörde çalışma koşullarının ağır; ücret ve ek gelirlerin düşük olduğunu, sektörde çalışma motivasyonlarını etkileyen unsurların, kişiyle endüstri uyumu ve terfi imkânları olduğunu belirlemiştir. Benzer bir çalışmada Dinçer vd. (2013)'nin çalışmada "*İstanbul Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi Meslek Yüksekokulları bünyesinde iki yıllık turizm ve otel işletmeciliği eğitimi almakta olan öğrencilerin kariyer planlama süreci*" ortaya çıkarılmıştır.

Bu alanda yapılmış olan uygulamalı araştırmaların büyük bir bölümü, lise-önlisans-lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerin meslek, kariyer ve iş yaşamına ilişkin algı ve beklentilerini ölçmeye yöneliktir. Literatürde, iş yaşamından mesleki eğitime yönelik algı, görüş ve değerlendirmeleri içeren çalışmalar sınırlı düzeydedir. Araştırma bu alandaki eksikliğin azaltılmasına katkı sağlamayı hedefleyen bir perspektife sahiptir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışma için literatür taramasıyla ikincil kaynaklardan ve anket tekniğiyle birincil kaynaklardan veri toplanarak alan araştırması yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı ve Ezine Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Seyahat Hizmetleri programlarından mezun olmuş çalışanlar oluşturmaktadır. Çalışmanın anakütlesi, çalışmakta olan mezun öğrencilerden oluştuğundan evrenin sayısı net olarak bilinmemektedir. Turizm ve Seyahat Hizmetleri normal ve ikinci öğretim programları her yıl toplam 90 öğrenci almaktadır. Büro yönetimi normal ve ikinci öğretim programlarına her yıl toplam 80 öğrenci almaktadır. Çalışma, okulların açıldığı tarihten 2014 yılına kadar mezun olanları (2014 mezunları hariç) kapsamaktadır. Turizm ve Seyahat Hizmetleri normal öğretim programı ilk mezunlarını 2009; ikinci öğretim programı 2010 yılından itibaren vermeye başlamıştır. Toplam 5 yıllık dönemde okuldan mezun olan öğrenci sayısı 285'tir. İstihdam edilenlerin sayısı net olarak bilinmemekle birlikte, turizm sektörünün mevsimselliği ve buna bağlı olarak sezonluk ve kayıtdışı istihdamın yoğun olması gibi nedenlerle, sektördeki istihdam oranının az olduğu değerlendirilmektedir. Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı bölümü 1993 yılından itibaren mezun veren bir programdır. Programın kontenjanı 40 olup mezun olan öğrenci sayısı kaydını sildiren, kayıt donduran öğrenciler dışında yaklaşık 700 civarındadır. Kayıtlı öğrencilerin %60 başarılı olup mezun olmaktadır. Mezun sayısı ortalama 2014 mezunları hariç 420 civarındadır. Bu programdan mezun olan öğrencilerden istihdam edilmekte olanların sayısı net olarak bilinmemektedir.

Çalışma kullanılan ölçeği oluşturmak için literatür taraması yapılmış ve Gençtürk (2006)'ün "*Alınan Eğitimin Meslek Yaşamındaki Yeterlilik Düzeyinin İşletmelerin Muhasebe-Finans Bölümünde Çalışanlar Üzerinde Tespitine Yönelik Bir Alan Çalışması*" isimli çalışması için geliştirip kullandığı anketten faydalanılmıştır. Çalışmada, demografik, çalışılan iş ve işyeriyle ilgili ve son olarak katılımcıların almış oldukları eğitimin iş hayatına etkisini ölçmek için oluşturulan sorulardan oluşan bu anket taslak olarak alınmıştır. Sonraki aşamada Facebook sayfası açılıp mezunlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Mezunlara öncelikle iş alanı, sektör, işten memnuniyet, eğitimin ve derslerin yeterliliği, eksik gördükleri noktalardan oluşan bu taslak soru formu sunulmuş ve bu forma eklemek istedikleri konusunda görüşleri sorulmuştur. İlk etapta mezun durumda olup bir işte çalışan 60 öğrenciyle iletişim kurulmuş ve anket konusundaki görüş ve önerileri doğrultusunda taslak ankete, yeni sorular eklenerek ve bazı sorular çıkarılarak son şekli verilmiştir. Anket, 14'ü kapalı uçlu 4'ü açık uçlu olmak üzere 18 sorudan oluşmaktadır.

Araştırmada evrenini oluşturanlardan ilk aşamada 60 mezun öğrenciyle facebook üzerinden iletişim kurulmuş ve onların arkadaş listelerinden yararlanılarak evreni oluşturan bireylerin hepsine ulaşılmaya çalışılmıştır. Anket soruları google drive kullanılarak form haline getirilip facebook üzerinden paylaşılmıştır. Yanıtlanmış soru formları google drive'a geldikçe sonuç kontrol edilmiştir. Yapılan hatalar düzeltilmiş ve tekrar facebook üzerinden yayınlanmıştır. Bu yolla toplamda veri elde edilen mezun ve çalışan öğrenci sayısı 203 olmuştur. Bunların 122'si Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programı mezunlarından, 81'i Turizm ve Seyahat Hizmetleri mezunlarından oluşmaktadır. Çalışma Mayıs 2014'te başlamış, temmuz ayı itibari ile de sonlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Anket geliştirme aşamasında taslak forma ait verilerin analizleri için SPSS 16.0 programı kullanılmış ve elde edilen veriler değerlendirmeye alınarak analize tabi tutulmuştur. Kişisel bilgilerin dağılımına bakmak için frekans ve yüzde analizleri çıkarılmıştır. Ayrıca araştırma iki ayrı programdan mezun olan öğrencilere dayandığından karşılaştırmalı analizler için “Khi kare testi” ne başvurulmuştur. “Khi kare, iki sınıflımalı değişkenin düzeylerine (satır sayısı x sütun sayısı) göre oluşan gözlenen sayılarla-değerlerle, beklenen sayıların-değerlerin birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eder ve buna göre bu iki değer arasındaki fark arttıkça değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlı çıkma olasılığı artar” (Büyüköztürk, 2004, s.148). Mezun olunan bölüm türüne göre, mesleki eğitimin iş, ev kariyer yaşamı üzerine etkisi için hazırlanan ölçütler açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirleyebilmek açısından khi-kare analizi yapılmıştır

BULGULAR VE YORUMLAR

Büro Yönetimi ve Turizm ve Seyahat Hizmetleri bölümü mezun öğrencilerinden elde edilen verilerin analizleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Çalışmada öncelikli katılımcılara ait demografik özellikler; dağılım ve yüzde analizleri yapılmıştır.

Tablo 1. Mezun Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kız	123	60,6
Erkek	80	39,4
Toplam	203	100,0

Araştırmaya katılan mezun çalışanların %60,6'sı kız, % 39,4'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Mezun Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	f	%
20-24	105	51,7
25-29	63	31,0
30-34	34	16,7
35+	1	,5
Toplam	203	100,0

Çalışmaya katılan öğrencilerin %51,7'si (20-24) yaş aralığındadır. %31'i ise (25-29) yaş aralığında bulunmaktadır. Araştırma kapsamındaki kişilerin istihdam piyasasına girişleri, kaç yıldır çalıştıkları Tablo 3'te değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Toplam Çalışma Yılı Süreleri

Çalışma Yılı	f	%
0-1 az	16	7,9
1-3	88	43,3
4-6	59	29,1
7-9	17	8,4
10 üstü	23	11,3
Toplam	203	100,0

Araştırmaya katkı sağlayan mezun öğrencilerin %43,3'ü (1-3) yıl aralığında çalışmaktadırlar. %29,1'i ise (4-6) yıl aralığında çalışma yılları olduğu görülmüştür. Mezun öğrencilerin hangi sektörde çalıştıklarını ortaya koymak amacıyla çalıştıkları sektörler sorulmuştur. Tablo 4'te bu bulgular verilmiştir.

Tablo 4. Çalışılan Sektörler

Sektör	f	%
Turizm	61	30
Eğitim	5	2,5
Sağlık	14	6,9
Bankacılık	4	2,0
Telekomünikasyon	13	6,4
Danışmanlık	6	3,0
Kamu Kurumları	27	13,3
Serbest Meslek Kuruluşları	39	19,2
Tekstil	6	3,0
İnşaat	8	3,9
Diğer	20	9,9
Toplam	203	100,0

Mezun öğrencilerin hangi sektörde çalıştıklarını ortaya koymak amacıyla sorulan soruda, toplam katılımcıların %30'u, turizm seyahat mezunları toplamının (81 kişi) %75'i turizm sektöründe çalışmakta olup bu oran sektörün hem otelcilik hem de seyahat acentacılığı alanlarını kapsamaktadır. Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı programı mezunlarının ise kamu ve özel olmak üzere farklı alt sektörlerde çalıştıkları görülmüştür. Araştırmaya katılanların %19,2'si serbest meslek kuruluşları olarak kabul edilen işletmelerde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Mezun öğrencilerin çalıştıkları işletme türleri sorulmuş ve tablo'5'te değerlendirilmiştir. Katılımcıların %33,5'i limited şirketlerde; %24,6'sı şahıs işletmelerinde, %24,1'i ise kamu alanında çalışmaktadırlar.

Tablo 5. Mezun Öğrencilerin Çalıştığı Şirketlerin Türü

Şirket Türü	f	%
Limited	68	33,5
Anonim	36	17,7
Şahıs	50	24,6
Kamu	49	24,1
Toplam	203	100,0

Katılımcıların mezun oldukları bölüm ile okulu bitirdikten sonra eğitimlerine devam edip etmedikleri, mezuniyet durumu arasındaki ilişki Tablo 6'da analiz edilmiştir.

Tablo 6. Mezun Olunan Bölüm ile Mezuniyet Durumu Arasındaki İlişki

Mezun Olunan Bölüm	Mezuniyet Durumu										Toplam	
	MYO		AÖF		Farklı Lisans		Yüksek lisans		Diğer			
Büro Yön.	38	40,9%	74	73,3%	6	4,8%	4	2,4	0	0,6%	122	100%
Seyahat	30	27,1	48	48,7%	2	3,2%	0	1,6%	1	0,4%	81	100%
Toplam	68	68,0%	122	122,0%	8	8,0%	4	4,0%	1	1,0%	203	100%

Katılımcıların Mezun oldukları bölüme göre, mezuniyet durumları incelendiğinde 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($X^2= 5,423$ $P<0,05$ (0,247)). Turizm Seyahat ve Büro Yönetimi mezunlarının kariyer hedefini gerçekleştirme oranlarının istatistiksel olarak birbirine yakındır. Büro Yönetimi mezunlarının iki yıl okuduktan sonra %73,3'ünün ve Turizm-Seyahat mezunlarının %48,7'sinin Anadolu Üniversitesinin Açıköğretim Fakültesine devam edip lisans mezunu oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan mezun öğrencilerin %93,1'i çalıştıkları iş alanlarında SGK'lı olarak çalıştıklarını ifade etmişlerdir. SGK'sız kayıt dışı olarak çalışanların oranı ise %6,9'dur.

Tablo 7. Mezun Öğrencilerin Sosyal Güvenlik Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Sosyal Güvenlik	f	%
SGK'lı	189	93,1
SGK'sız	14	6,9
Toplam	203	100,0

Araştırmaya katılan mezun öğrencilerin bölüm bazında alınan ücret arasındaki ilişki Tablo 8'de incelenmiştir. ($X^2=3,270$ $P<0,05$ (0,514)). İstatistiksel anlamda bir fark bulunamamıştır. Her iki bölümden mezun olan ve çalışan öğrencilerin ortalama 1001-1500 TL arasında maaş aldıkları ifade edilebilir. 93 kişinin bu düzeyde maaş aldığı düşünüldüğünde, mezunların aldıkları ücretlerin çok düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Mezun Olunan Bölüm ile Alınan Ücret Arasındaki İlişki

Mezun Olunan Bölüm	Alınan Ücret										Toplam	
	500-1000		1001-1500		1501-2000		2001-2500		2501+			
Büro Yön.	28	23,0%	50	41,0%	26	21,3%	10	8,2%	8	6,6%	122	100,0%
Seyahat Hiz.	14	17,3%	43	53,1%	15	18,5%	6	7,4%	3	3,7%	81	100,0%
Toplam	42	20,7%	93	45,8%	41	20,2%	16	7,9%	11	5,4%	203	100,0%

Büro Yönetimi ve Seyahat Hizmetleri programlarından mezun olan öğrencilerin bölümler bazında alınan ücret sistemi arasındaki ilişki aşağıdaki Tablo 9'da incelenmiştir ($X^2= 14,206$ $P<0,05$ (0,007)). İstatistiksel olarak 0,05 oranında anlamlı bir fark görülmektedir. Öğrencilerin aldıkları ücret sisteminin her iki bölüm mezunlarının da "maaş" sistemi ile çalıştıkları ifade edilebilir.

Tablo 9. Mezun Olunan Bölüm ile Ücret Sistemi Arasındaki İlişki

Bölüm	Ücret Sistemi										Toplam	
	Maaş		Prim		maaş+prim		maaş+ikramiye		diğer			
Büro Yön.	85	69,7%	0	,0%	22	18,0%	15	12,3%	0	,0%	122	100,0%
Seyahat Hiz.	45	55,6%	1	1,2%	30	37,0%	4	4,9%	1	1,2%	81	100,0%
Toplam	130	64,0%	1	,5%	52	25,6%	19	9,4%	1	,5%	203	100,0%

Mezun olmuş çalışan öğrencilerin, almış oldukları mesleki eğitimi yeterli görüp görmemesi, karşılaştırmalı olarak Tablo 10'da analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan mezun öğrencilerin mezun oldukları bölümlere göre MYO'dan aldıkları eğitimin yeterliliği Tablo 10'da verilmiştir ($X^2=13,504$ $P<0,05$ (0,009)).

Tablo 10. Mezun Olunan Bölümlere Göre MYO'da Alınan Eğitimin Yeterliliği

Mezun Olunan Bölüm	MYO Eğitimin Yeterliliği										Toplam	
	Oldukça Yeterli		Yeterli		Ne yeterli Ne Yetersiz		Az Yeterli		Yetersiz			
Büro Yön. Asist.	40	32,78%	41	33,60%	25	20,49%	14	11,45%	2	%1,68	122	100,0%
Seyahat	14	17,28%	32	39,50%	19	23,45%	7	8,64%	9	11,13%	81	100,0%
Toplam	54	26,6%	73	36,0%	44	21,7%	21	10,3%	11	5,4%	203	100,0%

Veriler karşılaştırıldığında bölümlere göre istatistiksel olarak 0,05 oranında anlamlı bir fark bulunmuştur. Büro yönetimi mezunlarının mesleki eğitimi oldukça yeterli bulanlarının oranı, seyahat mezunlarına göre daha yüksektir. Ayrıca mesleki eğitimi yetersiz ve az yeterli bulma oranı, seyahat mezunlarında büro yönetimi mezunlarından daha yüksektir. Bununla birlikte mezun öğrencilerin, mezun oldukları okulun eğitimini, "oldukça yeterli" ve "yeterli" bulanların oranının toplamda %62,6 olduğu görülmüştür. Katılımcıların belirtilen soruda %21,7 oranında kararsız oldukları görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin kariyer hedeflerine ulaşma hakkında verdikleri cevaplar ile mezun oldukları bölüme göre kategorize edilerek Tablo 11'de karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Tablo 11. Mezun Olunan Bölüm-Kariyer Hedefi Arasındaki İlişki

Mezun Olunan Bölüm	Kariyer Hedefine Ulaşma				Toplam	
	Evet		Hayır			
Büro Yön. ve Yön. Asist.	59	48,4%	63	51,6%	122	100,0%
Turizm-Seyahat Hiz.	50	61,7%	31	38,3%	81	100,0%
Toplam	109	53,7%	94	46,3%	203	100,0%

Katılımcıların Mezun oldukları bölüme göre, çalıştıkları iş ve kariyer hedefine ulaşma durumlarına göre 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemekle ($X^2= 3,499 P<0,05 (0,61)$) birlikte, seyahat mezunlarının daha yüksek oranda kariyer hedeflerine ulaştıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanların yarısından biraz fazlasının kariyer hedeflerine ulaştıkları, yarısına yakınınsa henüz hedeflerine ulaşamadıkları ifade edilebilir.

Tablo 12’de katılımcılara işe girmede etkili olan unsurlar sorulmuştur. Her iki programdan mezun olan öğrencilerin görüşleri karşılaştırmalı olarak aşağıda verilmiştir.

Tablo12. Mezun Öğrencilerin İşe Girmede Etkili Buldukları Unsurlar

Unsurlar	Büro Yön.	Seyahat Hiz.	Toplam f ve %
Tecrübe	45-(36,88%)	32-(39,50%)	77-(%37,93)
Referans	74-(60,65%)	51-(62,96%)	125-(%61,57)
Diploma	48-(%39,64)	21-(%25,92)	69-(%34,0)
Staj Yapılan İşyeri	24-(%19,67)	24-(%29,62)	48-(%23,6)
Yabancı Dil Seviye	7-(%5,73)	12-(%14,81)	19-(%9,4)
Askerlik Durumu	7-(%5,73)	1-(%1,23)	8-(%3,9)
Diğer	6	8	14-(%6,9)

Araştırmaya katılan mezun öğrencilere göre; işe girmede en önemli unsurun %61,57 oranında referans, ardından %37,93 oranında tecrübe olduğunu belirtmiştir. Yabancı dil seviyesinin işe girmede etkili bulma oranı ise toplamda %9,4 olarak ifade edilmiştir. Referans ve Tecrübe unsurları konusunda, her iki mezun grubuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır. İşe girmede, hala geleneksel olarak referansın ya da iş dünyasındaki deneyimiyle tanıdıkların rolünün önemli olduğu değerlendirilmektedir. Analizde “diploma” unsurunun büro yönetimi bölümü mezunları için işe girmede seyahat mezunlarına göre daha önemli görüldüğü; “staj yapılan yer” ve “yabancı dil seviyesi”nin de seyahat mezunları için işe girmede büro mezunlarına göre daha etkili görüldüğü ortaya çıkmıştır.

Mezun olunan program ile mezun olunan Meslek Yüksekokulu’nun öğretim üyesi ve elemanlarının “Bilgi ve Uzmanlık Düzeyi” arasındaki ilişki Tablo 13’te analiz edilmiş ve istatistiksel olarak 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark görülmemiştir ($X^2=3,246P<0,05 (0,518)$). Her iki program mezunlarının eğitim aldıkları öğretim elemanlarını bilgi ve uzmanlık alanında yeterli buldukları ifade edilebilir.

Tablo 13. Mezun Olunan Bölüm ile MYO Öğretim Elemanlarının Bilgi Uzmanlık Düzeyi

Mezun Olunan Bölüm	MYO Öğretim Elemanı Bilgi Uzmanlık Düzeyi										Toplam	
	Oldukça yeterli		Yeterli		Ne yeterli ne değil		Az yeterli		Yetersiz			
Büro Yön.	76	62,3%	41	33,6%	5	4,1%	0	,0%	0	,0%	122	100,0%
Sey. Hiz.	47	58,0%	29	35,8%	3	3,7%	1	1,2%	1	1,2%	81	100,0%
Toplam	123	60,6%	70	34,5%	8	3,9%	1	,5%	1	,5%	203	100,0%

Çalışmaya katılan mezun öğrencilere sorulan sorularda öğretim elemanlarının bilgi uzmanlık düzeyi ile ilgili görüşleri alınmıştır. Katılımcıların % 60,6’sı öğretim elemanlarının bilgi ve uzmanlık düzeylerini oldukça yeterli bulduklarını, %34,5’i ise yeterli olduğu ifade etmişlerdir. Toplamda %94,5’luk oran, aynı zamanda eğitimin kalitesini destekleyen bir faktör olarak eğitimcilerin kalitesini teyit etmiştir. Araştırmada mezun öğrencilerin eğitim gördükleri Meslek Yüksekokullarındaki mesleki eğitimin kalitesini genel olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Tablo 14’te bu analiz sonuçları görülmektedir.

Tablo14. MYO'daki Mesleki Eğitimin Kalitesi

Mezun Olunan Bölüm	Mesleki Eğitim Sisteminin Değerlendirmesi					Toplam						
	Oldukça iyi		İyi		Ne iyi ne kötü			Kötü	Çok kötü			
Büro Yön.	6 5	53,3%	4 7	38,5%	8	6,6%	2	1,6%	0	,0%	12 2	100,0%
Seyahat Hiz.	3 3	40,7%	3 3	40,7%	10	12,3%	4	4,9%	1	1,2%	81	100,0%
Toplam	9 8	48,3%	8 0	39,4%	18	8,9%	6	3,0%	1	,5%	20 3	100,0%

Mezun olunan bölüm ile eğitim görülen meslek yüksekokulunun mesleki eğitim sistemini değerlendirme arasındaki ilişki analiz edilmiş ve istatistiksel olarak 0,05 anlamlılık düzeyinde turizm ve büro mezunları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($X^2= 6,784$ $P<0,05$ (0,148)). Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı programı mezunları ile Turizm Seyahat hizmetleri mezunlarının öğrenim gördükleri meslek yüksekokulunun mesleki eğitim kalitesini yüksek oranda iyi buldukları ifade edilebilir. Araştırmaya katılan mezun öğrenciler eğitim gördükleri meslek yüksekokulunun eğitim sistemini %48,3 oranında "oldukça iyi"; %39,4 oranında da "iyi" bulduklarını belirtmişlerdir. Verilen bu cevaplar çalışma kapsamındaki Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinin iki Meslek Yüksekokulundaki eğitim sisteminin kalitesinin ilgili programlar nezdinde mezun öğrencilerin görüşleri açısından iyi bir durumda olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada katılımcılara çalıştıkları işe ve departmana göre kendilerinde gördükleri eksiklikler sorulmuştur. Tablo 15'teki analiz sonuçları için katılımcılardan en önemli gördükleri eksikliklere yönelik birden fazla işaretleme yapmaları istenmiştir.

Tablo 15. Çalışılan İşe Göre Katılımcıların Eksikliğini Hissettikleri Unsurlar

Eksiklikler	Mezun Olunan Bölüm		Toplam f
	Büro Yön. ve Yön. Asist.	Turizm-Seyahat Hiz.	
Yabancı Dil	84	59	143
Tecrübe-Deneyim	45	21	66
Uygulama-Pratik	36	18	54
Alınan Eğitim	18	13	31
Sertifika	18	12	30
Staj	8	3	11
Yetenek	8	3	11

Mezun olan öğrenciler çalıştıkları iş yerlerinde en önemli eksiklik birden fazla işaretleme yapan öğrenciler en çok yabancı dil eksikliğini işaretlemişlerdir. Yabancı dil seçeneği 143 kez işaretlenmiş olup en önemli görülen eksikliklerdir. İkinci önemli görülen eksiklik 66 kez işaretlenmiş olan tecrübe ve deneyim eksikliğidir. Üçüncü önemli eksiklik ise uygulama ve/veya pratik eksikliği olarak değerlendirilmiştir. Her iki program mezunlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görünmemektedir. Araştırmaya katılan mezunlara, çalışma yaşamında en faydalı olduğu düşündükleri dersler sorulmuştur. Tablo 16.1'de önce büro yönetimi programı mezunlarının görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo16.1. Çalışma Yaşamında En Faydalı Görülen Dersler (Büro Bölümü)

Faydalı Dersler	f	%
Bilgisayar	40	19,7
Mesleki Yazışma	27	13,3
Klavye Teknikleri	27	13,3
Protokol Kuralları	25	12,3
Tüm Dersler bana faydalı oldu	25	12,3
Büro Yönetimi	24	11,8
İletişim	22	10,8
Dosyalama Teknikleri	19	9,4
Sunum Teknikleri	18	8,9

Çalışma yaşamında en faydalı dersler sorusu açık uçludur ve gelen cevaplara göre sıralanmıştır. Tablo 16.1'de sadece Büro bölümü mezunlarının faydalı olduğunu düşündüğü dersler yazılmıştır. Bölümde okutulan derslerden birçoğu mezunlar tarafından yazılmış fakat burada hepsi belirtilmemiş; sadece yüzdeliği yüksek olanlar listeye alınmıştır. Buna göre Büro Yönetimi ve Yönetici asistanlığı mezunu olan öğrenciler en çok "Bilgisayar" dersinin kendilerine yararlı olduğunu ifade etmişlerdir. Tablo 16.2'de Turizm-Seyahat Hizmetleri programı mezunu öğrencilerin kendilerine en faydalı oldukları dersleri kodlanmıştır. Mezun öğrenciler farklı dersleri yazdıkları için en yüksek sayılar verilmiştir.

Tablo16.2:Çalışma Yaşamında En Faydalı Olduğu Düşünülen Dersler(Seyahat Bölümü)

Faydalı Dersler	f	%
İngilizce	14	6,9
Tur operatörlüğü	13	6,4
Seyahat Acenteliği	13	6,4
Galileo	10	4,9
Yorum yok	10	4,9
Turizm İşletmeciliği	9	4,4

Tabloya göre Turizm-Seyahat Hizmetleri programı mezunları için en faydalı dersler, İngilizce, Tur Operatörlüğü ve Seyahat Acenteliği dersleridir.

Mezun Öğrencilerin Mesleki Eğitime İlişkin Önerileri

Mezun öğrencilere, aldıkları eğitim ve yaptıkları iş arasındaki uyum için eğitim sürecinde yapılması gerekenler, eksiklikler ve bunlara yönelik önerileri konusunda açık uçlu soru sorulmuştur. Araştırmaya katılanların yanıtları iki programın mezunları için ayrı ayrı kategorize edilmiştir. *Öncelikle turizm-seyahat hizmetleri programından mezun olmuş çalışanların önerileri şöyledir:*

- Sejour ve Galileo gibi sertifikaya yönelik program eğitimlerini içeren dersler artırılmalıdır.
- Teorik derslerin ardından daha çok uygulama yaptırılmalıdır.
- İngilizce ve diğer yabancı dillerin eğitimi daha etkili olmalıdır.
- Derslerde daha çok sunum yapılması teşvik edilmelidir.
- Staj süresi uzatılmalı, stajlar okul döneminde de yapılmalı ve öğretim elemanlarının işbirliğinde geçmelidir.
- Öğrencilerle ortak çalışmalar yapıp onların görev ve sorumlulukları artırılmalıdır.
- Mesleki ders saatleri mutlaka artırılmalıdır.
- Acente ve otelcilik konusunda daha çok detay öğretilmelidir.
- Taşrada ki MYO'lara daha çok önem verilmelidir.

Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı programından mezun olan çalışanların görüş ve önerileri şöyle özetlenmiştir:

- Uygulama sınıfları oluşturulmalı ve öğrencilerin iş hayatında karşılaşacakları durumlar hakkında önceden bilgilendirilmelidir.
- Bilgisayar derslerinde daha çok uygulama yaptırılmalıdır.
- Üniversitede İngilizce daha iyi öğretilmelidir.
- İşbaşı eğitimi verilmelidir.
- Meslek odaları-STK işbirliği yapıp, öğrenciler Oda ve STK çalışanları ile bir araya getirilmelidir.
- Kongre-panel sempozyum yapılmalı; öğrencilerin katılımı artırılmalıdır.
- İş kanunu öğretilmelidir.
- Ezberden uzak öğretici eğitim olmalıdır.
- Hızlı okuma eğitimi verilmelidir.
- Hitabet eğitimi verilmelidir.
- Hiyerarşi daha detaylı öğretilmelidir.
- Özgüven ve ikna kabiliyeti ile ilgili dersler verilmelidir.
- İş hayatı, mezunlar ve öğrenci buluşmaları artırılmalıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Mesleki eğitim, bireylerin tüm eğitim hayatının önemli bir bölümünü oluşturan, bireysel gelişim sürecinin belki de en son halkalarından biridir. Bunun en temel nedenlerinden biri, bu sürecin sonunda bireylerin, çoğunlukla anaokulundan itibaren başlayan örgün eğitim döneminden, çalışma yaşamına geçmeleridir. Mesleki

eğitim süreci, bireyleri doğrudan iş yaşamına hazırlayan bir misyona sahiptir. Araştırmanın bulguları, buna uygun biçimde meslek yüksekokulları nezdindeki eğitimin, bireyleri iş hayatına adapte edecek; kişisel gelişimi ve mesleki bilgi-beceriye güçlendirecek bir perspektifi olması gerekliliğinin altını çizmiştir. Türkiye’de önlisans düzeyinde eğitim veren meslek yüksekokullarının, bireylerin istihdam piyasasına katılmalarını kolaylaştıracak bir kalite ve işlevle donanması gerektiği açıktır.

Mesleki eğitimin kalitesi, bireyin iş ve kariyer planlarını; yaşamla ilgili hedef ve amaçlarını doğrudan etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmada mezun ve çalışan durumundaki öğrenciler mezun oldukları meslek yüksekokullarından aldıkları eğitimi yeterli bulmaktadır. Benzer biçimde önlisans düzeyindeki mesleki eğitimin kalitesi, geçmişe dönük değerlendirme yapan iş hayatına girebilmiş MYO mezunları tarafından genel olarak iyi değerlendirilmektedir. Bununla birlikte mesleki eğitimin özellikle yabancı dil eğitimi ve uygulama yönünden eksik kaldığı; mezunların en çok bu unsurlar açısından kendilerini yetersiz hissettikleri ortaya çıkmaktadır. Benzer biçimde farklı programdan mezun olan çalışanlar öneriler bölümünde ortak biçimde uygulamaların, iş yaşamında geçerliliği olan sertifikalar veren derslerin artırılmasını istemektedir. Bu nedenle mesleki eğitimin her düzeyinde yabancı dil, özellikle İngilizce eğitiminin güçlendirilmesi; ayrıca teorik derslerin yanında alana ilişkin pratik ve uygulamalı eğitime daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir. Meslek yüksekokullarının iş yaşamıyla daha yoğun ilişki kurması gerektiği; müfredat ve eğitim planlarını iş dünyasının ihtiyaçlarına bağlı olarak dinamik ve güncel biçimde kurgulaması gerektiği açıktır.

Araştırmada iş hayatındaki mezunların, eğitim hayatına ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Çalışma bu açıdan mesleki eğitime yönelik bir geribildirim sunmaktadır. Çalışma, bir üniversitenin iki meslek yüksekokulundan iki farklı programından mezun olmuş çalışanlarla sınırlıdır. Elde ettiği sonuçların genellenebilirliği, bu alanda gelecekte daha fazla sayıda ve geniş ölçeklerde tekrarlanmasıyla mümkün olacaktır. Çalışma bunun dışında, mesleki eğitimin önlisans düzeyindeki performansını değerlendirmek; iş yaşamının ihtiyaçlarıyla karşılaştırmak ve eksiklikleri görmek açısından önemli olmuştur.

KAYNAKLAR

- Aksu, A. ve Köksal, C. (2005). Perceptions and Attitudes of Tourism Students in Turkey. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 436-447.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler için Veri Analiz El Kitabı*, Ankara: Pegem.
- Dinçer, İ. F., Akova, O. ve Kaya, F. (2013). Meslek Yüksekokulu Turizm Ve Otel İşletmeciliği Programı Öğrencilerinin Kariyer Planlaması Üzerine Bir Araştırma: İstanbul Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi Örneği, 3. Uluslararası Meslek Yüksekokulları Sempozyumu, Ardahan, Türkiye, 2-4 Ekim 2013, 30-42.
- Duman, T., Tepeci, M. ve Unur, K. (2006). Mersin’de Yükseköğretim ve Orta Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Sektörün Çalışma Koşullarını Algılamaları ve Sektörde Çalışma İsteklerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 51-69.
- Erdoğan, N. (2003). *Kariyer Geliştirme: Kuram ve Uygulama*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Gençtürk, M. (2006). Alınan Eğitimin Meslek Yaşamındaki Yeterlilik Düzeyinin İşletmelerin Muhasebe-Finans Bölümünde Çalışanlar Üzerinde Tespitine Yönelik Bir Alan Çalışması: Isparta, Burdur, Denizli ve Antalya Organize Sanayi Bölgeleri Örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (12) 2: 55-82.
- Gözüm, S.; Tüfekçi, F. G.; Cantürk, Ç. (2014). Hemşirelik Yüksekokulu Mezunlarının Okulları ve Meslekleri İle İlgili Görüşleri ve Mezuniyet Sonrası Profilleri, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17, 1.
- Kozak, M. (2001). *Konaklama İşletmelerinde Kariyer Planlaması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kuslvan, S. ve Kuslvan, Z. (2000). Perceptions and Attitudes of Undergraduate Tourism Students Towards Working in The Tourism Industry in Turkey. *Tourism Management*, 251-269.
- Ünlüönen, K. (1993). Türkiye’de Yüksek Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitim ve Öğretimi, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:6/, 497-521.
- Ünlüönen, K. ve Boylu, Y. (2005). Türkiye’de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, www.e-sosder.com, (3),12, 11-32.
- Yağcı, Ö. (2001). Türkiye’de Turizm Eğitimi ve İstihdamda Karşılaşılan Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri. G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 4,23-39.